

University of Groningen

Geestelijke lenigheid. De relatie tussen literatuur en natuurwetenschap in het werk van Frederik van Eeden en Felix Ortt, 1880-1930

Vermeer, Leonieke

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2010

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Vermeer, L. (2010). *Geestelijke lenigheid. De relatie tussen literatuur en natuurwetenschap in het werk van Frederik van Eeden en Felix Ortt, 1880-1930*. [, Rijksuniversiteit Groningen]. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Bibliografie

Ongepubliceerde bronnen

Frederik van Eeden

Alle ongepubliceerde bronnen van Frederik van Eeden zijn geraadpleegd in het Frederik van Eeden archief, Universiteitsbibliotheek Amsterdam, Bijzondere Collecties, collectienummer UBA60:

- Aantekeningen en citaten betreffende door Frederik van Eeden gelezen boeken van
verscheidene aard, inv.nr. XXIV, toegangsnr. A. 109.
- 'A German Poet'. Beschouwing over de kunstenaar ['Die Deutsche Sprache'], inv.nr.
XXIV A, toegangsnr. 869.
- Beschouwing over de motieven van de dichter om het leven in al zijn verschijningsvormen
te zoeken; poëzie en wetenschap kunnen hierbij samengaan en op den duur
samensmelten, inv.nr. XXIV A, toegangsnr. 866.
- Beschouwing over de opvattingen van Jan Holland (pseud. Annes Johan Vitringa), satiricus
(1879, 13 maart, Haarlem), inv.nr. XXIV A, toegangsnr. 1233.
- Brief Frederik van Eeden aan Albert Verwey d.d. 24 feb. 1885, inv.nr. XXIV B,
toegangsnr. 18.
- 'Der Dichter und das Theater', Frederik van Eeden archief, Amsterdam, inv.nr. XXIV A,
toegangsnr. 871.
- 'De waan van het materialisme', Frederik van Eeden archief, Amsterdam, inv.nr. XXIV G,
toegangsnr. 1277.
- 'Dichter en verzenmaken'. Aantekeningen en citaten over letterkundige, filosofische,
natuurwetenschappelijke onderwerpen, Frederik van Eeden archief, Amsterdam,
inv.nr. XXIV A, toegangsnr. 868.
- 'Poëzie en wetenschap'. Aantekeningen, citaten, definities over de relatie tussen poëzie en
wetenschap, Frederik van Eeden archief, Amsterdam, inv.nr. XXIV A, toegangsnr.
863.

Felix Ortt

- Brief Felix Ortt aan *De nieuwe gids* (Willem Kloos) d.d. 26 mei 1919,
Documentatiecentrum Letterkundig museum, Den Haag.
- Brief Felix Ortt aan H.P. Bremmer d.d. 1 februari 1908, Haags gemeente archief, archief
Bremmer, toegangsnr. 0836-01.
- Correspondentie Felix Ortt met prof. dr. H.A. Lorentz, Rijksarchief Noord-Holland, inv.nr.
59, toegangsnr. 364.
- Dagboeken van Jacob Reinoud Theodoor Ortt, 1851-1887, Utrechts archief, archief familie
Ortt, inv.nr. 125, toegangsnr. 274.
- De jeudjaren van Joan Ortt (geb. 1852), beschreven door zijn jongste broer Willem Antonie
Ortt, Utrechts archief, inv.nr. 162, toegangsnr. 274.
- Gesprek met Jan-Arend Niermans, 18 februari 2006.
- 'Mathematische symboliek', privébezit Jan-Arend Niermans.

BIBLIOGRAFIE

Overige

Proces verbaal van de zesde Algemeene Vergadering van het Hollandsch Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten, Universiteitsbibliotheek Rijksuniversiteit Groningen, inv.nr. PROEXC J 4f.

Gepubliceerde bronnen

Frederik van Eeden

- van Eeden, Frederik, 'Aan professor Steinmetz', *De Amsterdammer*, 12 december 1915.
- , 'Anti-semitisme', *De Amsterdammer*, 13 mei 1916.
- , 'Binnenlandsche kolonisatie' [1900] in: Idem, *Studies IV* (Amsterdam 1904) 251-291.
- , Brief aan Albert Verwey, d.d. 4 september 1884, *Mededelingen* 11 (1948) 5-8.
- , *Brieven van Frederik van Eeden aan Henri Borel* (Den Haag en Brussel z.j. [1933]).
- , *Dagboek, 1878-1923 I*. Uitgegeven en toegelicht door H.W. van Tricht (Culemborg 1971).
- , *Dagboek, 1878-1923 II*. Uitgegeven en toegelicht door H.W. van Tricht (Culemborg 1971).
- , *Dagboek, 1878-1923 III*. Uitgegeven en toegelicht door H.W. van Tricht (Culemborg 1971).
- , *Dagboek, 1878-1923 IV*. Uitgegeven en toegelicht door H.W. van Tricht (Culemborg 1971).
- , *De blijde wereld. Reden over mensch en maatschappij* (Amsterdam 1903).
- , *De broeders. Tragedie van het recht*. Ingeleid en toegelicht door H.W. van Tricht (Amsterdam 1939) [eerste druk 1894].
- , *De geestelijke verovering der wereld*. Inleiding door Karel van de Put (Katwijk 1983) [eerste druk 1933].
- , *De heks van Haarlem. Treurspel der onzekerheid* (Amsterdam 1915).
- , *De kleine Johannes 1-2-3*. Inleiding door A. Keersmaekers (Amsterdam etc. 1979) [eerste druk 1887, 1905, 1906].
- , 'De menselijke onredelijkheid en het socialisme' [1906] in: Idem, *Studies V* (Amsterdam 1908) 74-102.
- , *De nachtbruid*. Met een voorwoord van W.H.C. Tenhaeff (Katwijk aan Zee 1979) [eerste druk 1909].
- , 'De spiritistische verschijnselen' [1890] in: Idem, *Studies I* (4e druk; Amsterdam 1905) 197-245.
- , 'Dichterschap', *De Amsterdammer*, 28 juni 1919.
- , 'Eduard Douwes Dekker' [1887] in: Idem, *Studies I* (4e druk; Amsterdam 1905) 8-26.
- , 'Een machtig brouwsel', *De Amsterdammer*, 23 september 1916.
- , 'Een onzedelijk boek' [1888] in: Idem, *Studies I* (4e druk; Amsterdam 1905) 27-49.
- , 'Een waereld-gebeurtenis', *De Amsterdammer*, 12 maart 1916.
- , 'Eenige opmerkingen over algemeene therapie' [1894] in: Idem, *Studies II* (2e druk; Amsterdam 1902) 254-288.
- , 'Gorter's verzen' [1889] in: Idem, *Studies I* (4e druk; Amsterdam 1905) 73-104.

BIBLIOGRAFIE

- , 'Het hypnotisme en de wonderen' [1886] in: Idem, *Studies I* (4e druk; Amsterdam 1905) 139-167.
- , *Het lied van schijn en wezen*. Ingeleid en toegelicht door H.W. van Tricht (2e herz. druk; 's-Gravenhage 1981) [eerste druk 1895-1922].
- , 'Het ontstaan der theosofische beweging' [1890] in: Idem, *Studies IV* (Amsterdam 1904) 28-56.
- , 'Het rijk der wijzen', *Nederland* 34 (1882) 42-92.
- , *Het roode lampje. Signifische gepeinzen II* (Amsterdam 1921).
- , 'Het vegetariaat' [1895] in: Idem, *Studies III* (Amsterdam 1897) 177-202.
- , *Johannes Viator*. Voorwoord L. Macken (Katwijk aan Zee 1979) [eerste druk 1892].
- , 'Kloos-hulde. Een nabetrachting', *De Amsterdammer* (1919)
- , 'Kooningschap en dichterschap' [1910] in: Idem, *Studies VI* (Amsterdam 1918) 8-43.
- , *Kunstmatige voeding bij tuberculose* (Amsterdam 1886).
- , 'Literaire beschouwingen. Albert Verwey, Henriette Roland Holst, Jacob Israël de Haan. III. Het Joodsche lied, door Jacob Israël de Haan' [1916] in: Idem, *Studies VI* (Amsterdam 1918) 221-275.
- , 'Literaire beschouwingen', *De Amsterdammer*, 19 mei 1917.
- , *Logische Grundlage der Verständigung = Redekunstige grondslag van verstandhouding*. Uitgegeven en toegelicht door Wilhelm H. Vieregge, Walter H. Schmitz en Jan Noordegraaf. Vert. Wilhelm H. Vieregge en H. Walter Schmitz (Stuttgart 2005) [eerste druk 1897].
- , 'Lombroso over de spiritistische verschijnselen', *De nieuwe gids* 7 (1892) 265-274.
- , 'Mengelingen. Ingezonden. 1. Frederik van Eeden leest. Uit: "Lezing van Dr. Frederik van Eeden" in: Stemmen. Uit de Afdeeling Schiedam van den Nederlandschen Protestantenbond XVIII (1917) 9 (3 maart)', *Mededelingen* 40 (1994) 45-49.
- , 'Ons dubbel-ik' [1888] in: Idem, *Studies I* (4e druk; Amsterdam 1905) 168-180.
- , 'Over de toekomst' [1890] in: Idem, *Studies II* (2e druk; Amsterdam 1902) 64-81.
- , 'Over humaniteit' [1891] in: Idem, *Studies II* (2e druk; Amsterdam 1902) 82-99.
- , 'Over kritiek' [1893/1894] in: Idem, *Studies II* (2e druk; Amsterdam 1902) 7-63.
- , 'Over theosofie' [1900] in: Idem, *Studies IV* (Amsterdam 1904)
- , 'Over woordkunst. I' in: Idem, *Studies IV* (Amsterdam 1904) 292-321.
- , *Pauls ontwaken* (3e druk; Katwijk aan Zee 1962) [eerste druk 1913].
- , 'Poëzie, wijsbegeerte en mathesis' [1906] in: Idem, *Studies V* (Amsterdam 1908) 149-165.
- , 'Recht of macht' [1898] in: Idem, *Studies IV* (Amsterdam 1904) 193-235.
- , 'Redekunstige grondslag van verstandhouding' in: Idem, *Studies III* (Amsterdam 1897) 7-84.
- , *Redekunstige grondslag van verstandhouding*. Inleiding door Bastiaan Willink (Utrecht etc. 1975) [eerste druk 1897].
- , 'Significa I, II en III', *De Amsterdammer*, 16 maart, 23 maart, 6 april 1918.
- , *Sirius en Siderius. Eerste deel: de ouders* (Amsterdam 1912).
- , *Sirius en Siderius. Tweede deel: het kind* (Amsterdam 1914).
- , 'Toeliching tot "De broeders"' in: Idem, *Studies III* (Amsterdam 1897) 85-114.
- , *Van de koele meren des doods*. Bezorgd door Jan Fontijn (Amsterdam 2004) [eerste druk 1900].

BIBLIOGRAFIE

- , *Van de passielooze lelie. Verzen. Waarbij zijn opgenomen de 'Enkele verzen'* (Amsterdam 1901).
- , 'Verstand en gevoel in de sociale evolutie' in: Idem, *Studies I* (4e druk; Amsterdam 1905) 181-196.
- , 'Vitalisme' [1893] in: Idem, *Studies* (2e druk; Amsterdam 1902) 289-327.
- , 'Vrouwenkwestie en socialisme' [1890] in: Idem, *Studies I* (4e druk; Amsterdam 1905) 246-264.
- , *Walden in droom en daad. Walden-dagboek en notulen van Frederik van Eeden e.a. 1898-1903*. Inleiding en commentaar door J.S. de Ley en B. Luger (Amsterdam 1980).
- , 'Weetenschappelijke mystiek' [1911] in: Idem, *Studies VI* (Amsterdam 1918) 171-177.
- , *IJsbrand. Eene tragi-comedie* (Amsterdam 1908).
- van Eeden, Frederik en J. London, *Het godshuis in de lichtstad* (Amsterdam 1921).
- van Eeden, Frederik en Lady Victoria Welby, 'Briefwisseling met Lady Victoria Welby', *Mededelingen van het Frederik van Eeden-genootschap* 14 (1954) 5-92.
- van Eeden, Frederik en Volker [pseud. Erich Gutkind], *Welt-Eroberung durch Helden-Liebe* (Berlijn etc. 1911).
- Paradijs, Cornelis, P.A. Saaije en Sebastiaan Slaap, *Grassprietjes of liederen op het gebied van deugd, godsvrucht en vaderland* (3e herz. druk; Amsterdam 1905) [eerste druk 1885].
- van Tricht, H. W. en Harry G. M. Prick ed., *De briefwisseling tussen Frederik van Eeden en Lodewijk van Deyssel* (2e druk; 's-Gravenhage 1981).
- Zoölogos [Frederik van Eeden], 'Een parábel', *De nieuwe gids* 1 (1885) 126-128.

Felix Ortt

- Ortt, Felix, *Aan mijn zusje. Brief over het geslachtsleven* (Amersfoort 1903).
- , 'Anarchisme. (Een kritiek.)' in: Idem, *De vrije mensch. Studies* (Amersfoort 1904) 31-40.
- , *Apen en mensen* ('s-Gravenhage 1907).
- , 'Boekbespreking. H.N. de Fremery. Een spiritistische levensbeschouwing', *De vrije mensch* 3 (1907) 285-287.
- , 'Christen-anarchisme' in: Idem, *De vrije mensch. Studies* (Amersfoort 1904) 41-77.
- , *De Rein Leven-Beweging. Ontstaan, doel, beginselen en organisatie der Rein Leven-Beweging* (2e herz. druk; z.p. 1909).
- , *De relativiteitstheorie van Einstein. Geschetst voor wiskundig niet-geschoolden* (Brussel 1922).
- , *De relativiteitstheorie van Einstein. Geschetst voor wiskundig niet-geschoolden* (2e druk; Amsterdam 1928) [eerste druk 1922].
- , *De relativiteitstheorie van Einstein. Geschetst voor wiskundig niet-geschoolden* (3e herz. druk; Haarlem 1946) [eerste druk 1922].
- , *De superkosmos. Filosofie van het occultisme en het spiritisme* ('s-Gravenhage 1949).
- , *De vrije mensch. Studies* (Amersfoort 1904).
- , 'De wetenschappelijke waarde van Bircher-Benner's theorie der zonnepotentiaal', *Uitkomst. Maandblad voor natuurgeneeswijze en vivisectiebestrijding* 8 (1936) 125-132.

BIBLIOGRAFIE

- , 'De ziel van den wijze (een gelijkenis)' [1898] in: Idem, *Mensch en dier. Beschouwingen en schetsen* (Laren z.j.) 23-29.
- , 'Een koning der artsen' in: R. Bircher et al. ed., *Dr Max Bircher-Benner. Pionier eener nieuwe geneeskunde* (Soest 1947) 15-16.
- , 'Ethische consequenties der spiritualistische levensopvatting' in: Idem, *De vrije mensch. Studies* (Amersfoort 1904) 115-139.
- , *Felicia. Het boek van roeping* (Den Haag 1905).
- , *Felicia. Het boek van vervulling* (Den Haag 1905).
- , *Heidekind. Een levensfragment* (2e druk; Blaricum 1921) [eerste druk 1904].
- , 'Het begrip "supernormaal"' in: J. Littooy, G. Roosink en Y. Hetteema ed., *Van en over Felix Ortt* ('s-Gravenhage 1937) 140-143.
- , 'Het lied van schijn en wezen. Tweede boek', *De vrije mensch* 7 (1911) 193-207.
- , 'Het lied van schijn en wezen', *De vrije mensch* 7 (1911) 162-174.
- , *Het probleem der ziel* (Amsterdam z.j. [ca. 1929]).
- , 'Het vraagstuk van den vrijen wil' in: Joh Littooy, G. Roosink en Y. Hetteema ed., *Van en over Felix Ortt* ('s-Gravenhage 1937) 67-75.
- , 'Het zoeken naar Waarheid' in: Idem, *De vrije mensch. Studies* (Amersfoort 1904) 3-27.
- , *Inleiding tot het pneumat-energetisch monisme. Een beschouwing over God, de wereld, het leven, mensch en maatschappij, van uit het standpunt der natuurwetenschap* ('s-Gravenhage 1917).
- , *Inleiding tot het pneumat-energetisch monisme. Een beschouwing over God, de wereld, het leven, mensch en maatschappij, van het standpunt der natuurwetenschap* Met aanhangsel: kritiek door G. Heymans (2e verbeterde druk; Leiden 1934) [eerste druk 1917].
- , 'Jachtvermaak - dierenleed' [1910] in: Idem, *Mensch en dier* (Laren z.j.) 134-137.
- , *Liefde en huwelijk* (2e herz. druk; Den Haag 1905) [eerste druk 1898].
- , *Medische wetenschap en vivisectie* ('s-Gravenhage 1902).
- , *Naar het groote licht* (Amsterdam 1899).
- , *Nieuwere beschouwingen over voeding. De voedingstheorieën van dr. Lahmann, dr. Haig en dr. Bircher-Benner* (Den Haag 1907).
- , 'Opheldering', *Vegetarische Bode* 9 (1905) 40-41.
- , *Over een gevaarlijke gewoonte. Een ernstig praatje met onzen jongen voorafgegaan door een woord aan ouders* (Den Haag 1908).
- , *Over kunst en schoonheid* (Blaricum z.j. [1921]).
- , *Sexueele opvoeding* (Soest 1916).
- , 'St.-Nicolaas avond' [1901] in: Idem, *Mensch en dier. Beschouwingen en schetsen* (Laren z.j.) 33-44.
- , 'Theosophie en anarchisme' in: Idem, *De vrije mensch. Studies* (Amersfoort 1904) 81-112.
- , 'Vitalisme in het licht der natuurwetenschap', *Theologisch tijdschrift* 44 (1910) 223-247.
- , 'Waarom ik voor mij zelf geen waarde hecht aan het bijwonen van seances', *Het toekomstig leven* 17 (1913) 356.
- [Ortt], Felix, 'Boekbespreking. Afstammings- en mutatieleer', *De vrije mensch* 3 (1907) 347-352.
- Ortt, Felix L., *Het nieuwe wereldbeeld geschetst voor wiskundig niet geschoolden* (Dordrecht 1948).
- Ortt, F. L., *Het spiritisme. Een studie* ('s-Gravenhage 1899).

BIBLIOGRAFIE

Ortt, Ir Felix, 'Causaliteit, determinisme en indeterminisme', *Algemeen Nederlandsch tijdschrift voor wijsbegeerte en psychologie* 2 (1934) 13-20.

Overige

- Aristoteles, *Poëtica*. Vert. N. van der Ben en J. M. Bremer (Amsterdam 1988).
- Arnold, Matthew, 'Literature and science', *The nineteenth century* 12 (1882) 216-230.
- Beard, George, *American nervousness, its causes and consequences. A supplement to nervous exhaustion (neurasthenia)* (New York 1881).
- Bierens de Haan, J.D., 'F. van Eeden. Het lied van schijn en wezen. I en II', *Onze eeuw* 17 (1917) 153-156.
- Bircher-Benner, M., *Eine neue Ernährungslehre auf Grund der Fortschritte der Naturwissenschaften und der Ärztlichen Erfahrung gemeinverständlich dargestellt in fünf Vorträgen für schweizerische Haushaltungslehrerinnen* (Zürich etc. 1928).
- Bölsche, W., *Het leven der liefde in de natuur. Eene ontwikkelingsgeschiedenis der liefde*. Vert. A.J.C. Snijders (Zutphen z.j. [1899]).
- Borel, Henri, 'Het wezen der literatuur. Het lied van schijn en wezen. (van Frederik van Eeden.) Boek I.' *De gids* 59 (1895) 439-454.
- Bremmer, H.P., '[geen titel]' in: K.J.A Alberdingk Thijm e.a. ed., *Liber Amicorum. Dr. Frederik van Eeden. Aangeboden ter gelegenheid van zijn zeventigsten verjaardag 3 april 1930* (Amsterdam 1930) 24-25.
- Brouwer, L. E. J., *Over de grondslagen der wiskunde* (Amsterdam/Leipzig 1907).
- Busch, Wilhelm, *Baldwin Bählmann. Der verhinderte Dichter* (85e druk; München z.j. [1883]).
- Cossmann, Paul Nikolaus, *Elemente der Empirischen Teleologie* (Stuttgart 1899).
- Darwin, Charles, *The structure and distribution of coral reefs*. Online editie: <http://charles-darwin.classic-literature.co.uk>, [eerste druk 1842].
- , *The descent of man and selection in relation to sex*. The works of Charles Darwin, vol.21-22. Bezorgd door Paul H. Barrett en R.B. Freeman (New York 1989) [eerste druk 1870].
- , *The formation of vegetable mould through the action of worms with observations on their habits*. The works of Charles Darwin, vol. 28. Bezorgd door Paul H. Barrett en R.B. Freeman (New York 1989) [eerste druk 1881].
- , *The autobiography of Charles Darwin* (Boulder 1995) [eerste druk 1881].
- , *On the origin of species by means of natural selection or the preservation of favoured races in the struggle for life*. Bezorgd door John van Wyhe en Sue Asscher (Londen 2002) [eerste druk 1859].
- Dijksterhuis, E.J., *Clio's stiefkind*. Samengesteld en ingeleid door Klaas van Berkel (Amsterdam 1990).
- Emants, Marcellus, 'Het is me niet mogelijk een mening juist te vinden, omdat ze aangenaam is'. *Brieven van Marcellus Emants aan Gonne Loman-van Uildriks, 1904-1909*. Bezorgd door Nop Maas (Den Haag 2000).
- Flammarion, C., *Het vergaan der wereld*. Vert. B. C. Goudsmit (Zutphen z.j. [1899]).
- Forel, A., 'De voortplanting der levende wezens. I. Deeling en vereeniging van kiemcellen', *De vrije mensch* 3 (1907) 193-205.

BIBLIOGRAFIE

- , 'De voortplanting der levende wezens. II. Erfelijkheid', *De vrije mensch* 3 (1907) 229-246.
- de Fremery, H.N., *Een spiritistische levensbeschouwing* (Bussum 1907).
- , *Handleiding tot de kennis van het spiritisme* (Bussum 1904).
- , *Nieuwe handleiding tot de kennis van het spiritisme. Telepathie van levenden, stervenden en overledenen* (Bussum 1913).
- von Helmholtz, Herman, 'Ueber die Wechselwirkung der Naturkräfte und die darauf bezüglichen neuesten Ermittlungen der Physik' [1854] in: Jochen Brüning ed., *Gesammelte Schriften I* (Bodenheim 2002) 48-84.
- Heymans, G., 'Hedendaagsche wijsbegeerte: standpunten en stroomingen', *Tijdschrift voor wijsbegeerte* 13 (1919) 281-291.
- Hubrecht, A.A.W., 'De evolutie in nieuwe banen', *De gids* 66 (1902) 12-35.
- , 'Verwording', *De gids* 49 (1885) 389-405.
- Huizinga, Dirk, 'Vitalisme en mechanisme', *Handelingen van het vierde Nederlandsch Natuur- en Geneeskundig Congres II* (1893) 18-36.
- J.A.B., 'Felicia. Het boek van roeping door Felix Ortt', *Vegetarische bode* 9 (1905) 102-103.
- Kelvin, Lord, 'Over de verspreiding van arbeidsvermogen', *Wetenschappelijke bladen* 37 (1892) 90-100.
- Kloos, Willem, 'Literaire kroniek', *De nieuwe gids* 2 (1887) 458-469.
- , 'Literaire kroniek', *De nieuwe gids* 16 (1900) 444-447.
- Kohnstamm, Ph., *Determinisme en natuurwetenschap* (Amsterdam 1908).
- , *Warmteleer* (Amsterdam 1921).
- van Loon, L., 'Litteratuur. Een haast vergeten boek', *Kroniek* 11 (1906) 365-367.
- Lorentz, H. A., 'De door prof. Röntgen ontdekte stralen', *De gids* 60 (1896) 510-528.
- Lucilius, [ps. H.W. van der Mey], 'Grazige weiden, stille wateren. Of: "Van de koele meren des doods". Een verhaal door Frederik van Eeden', *De Nederlandsche spectator* 46 (1901) 5-7.
- Lucretius, *De natuur van de dingen. De rerum natura*. Vert. Piet Schrijvers (Groningen 2008).
- M.G., 'Heidekind, Felix Ortt', *Vegetarische bode* 9 (1905) 39-40.
- Manning, Henry Parker, *The fourth dimension simply explained. A collection of essays selected from those submitted in the Scientific American's prize competition* (New York 1960) [eerste druk 1910].
- Meursinge, N., 'Beoordeling van H. Helmholtz Hoe ziet de mensch', *De gids* 20 (1856) 246-252.
- Minkowski, H., *Raum und Zeit. Vortrag, gehalten auf der 80. Naturforscherversammlung zu Köln am 21 September 1908* (Leipzig 1909).
- Moore, J. Howard, *De universeele verwantschap. Een uiteenzetting van de evolutieleer van dier en mensch*. Vert. Felix Ortt ('s-Gravenhage 1906).
- N.N., 'De warmte en de beweging', *Hollandsche illustratie* 4 (1868) 413-414.
- , 'Een aanval op de leer der entropie', *Isis* 1 (1872) 157-159.
- , 'Iets over de zon', *Wetenschappelijke bladen* 35 (1891) 209-241.
- , 'Man is but a worm', *Punch*, 6 december 1881.
- , 'Felix Ortt, Naar het groote licht', *Nederland* 51 (1899) 132-133.
- , 'Oorspronkelijke romans', *De tijdspiegel* 42 (1901) 445-449.

BIBLIOGRAFIE

- , *Bibliotheek van wijlen dr. Frederik van Eeden en enkele andere kleinere bijvoegingen waaronder de bibl. entomologie dr. M. Nassauer, Frankfurt a. M. Verkoop 9 en 10 januari 1934 in het Parkhotel, Amsterdam door boekhandel en antiquariaat P.A. Hemeryck (A.T. Kleerekoper) Koninginneweg 137 - Amsterdam* (Amsterdam 1934).
- N.N. [Balfour Stewart en Peter Guthrie Tait], *The unseen universe, or physical speculations on a future state* (New York 1875).
- , *The unseen universe, or speculations on a future state* (4e herz. druk; Londen 1876).
- N.N. [J.N. van Hall], 'Letterkundige kroniek', *De gids* 65 (1901) 370-374.
- van Nouhuys, W.G., *Studiën en critieken* (Amsterdam 1897).
- , 'III. Van de koele meren des doods' [1900] in: Idem, *Uren met schrijvers. Studiën en critieken* (Amsterdam 1902) 109-123.
- Opzoomer, C. W., *De weg der wetenschap*. Online editie:
http://www.dbnl.org/tekst/opzo001wegd01_01/colofon.htm, [eerste druk 1851].
- Plato, *Ion. Of over het wezen van het kunstenaarschap*. Vertaald en ingeleid door W.J.W. Koster (Amsterdam 1937).
- , *De staat. Gesprek over de rechtvaardigheid in mens en gemeenschap*. Vert. H. M. Boissevain (Amsterdam en Antwerpen 1948).
- Poincaré, Henri, *Wetenschap en hypothese*. Vert. W.A. Verloren van Themaat. Inleiding van J.J.A. Mooij (Meppel etc. 1979) [eerste druk 1902, *La science et l'hypothèse*].
- de Savornin Lohman, Anna, 'Van de koele meren des doods' [1901] in: Idem, *Over boeken en schrijvers; subjectieve opstellen* (Amsterdam z.j.) 106-121.
- Scharten, Carel, 'Overzicht der Nederlandsche letteren. XXIV. Nieuwste Nederlandsche dichtkunst', *De gids* 74 (1910) 530-550.
- Schimmel, H. J., 'Men kan het spiritisme best missen', *Het toekomstig leven* 4 (1901) 189-192.
- Shelley, Percy Bysshe en Philip Sidney, *Dichters verdediging. Shelley's 'A defence of poetry' en Sidney's 'An apologie for poetry'*. Vert. Albert Verwey (Amsterdam 1891).
- de Sitter, W., *Kosmos. Naar het gelijknamige boek*. Vert. J. C. Proost-Thoden van Velzen (Den Haag 1934).
- Snow, C. P., *The two cultures and the scientific revolution* (New York 1959).
- , *The two cultures. And a second look. An expanded version of The two cultures and the scientific revolution* (Cambridge 1965).
- Spencer, Herbert, *First principles* (5e druk; Edinburgh 1893) [eerste druk 1858, 1862].
- Spengler, Oswald, *Der Untergang des Abendlandes. Umriss einer Morphologie der Weltgeschichte* (München 1979) [eerste druk 1918-1923].
- Thomson, William, 'The age of the sun's heat', *Macmillan's magazine* 5 (1862) 388-393.
- Tolstoj, Leo N., *De Kreutzersonate*. Vert. Marko Fondse (Utrecht en Antwerpen 1982) [eerste druk 1889].
- Uyldert, Maurits, 'Boekbeoordelingen. Frederik van Eeden: Het lied van schijn en wezen', *De beweging* 6 (1910) 216-221.
- 'v.d.B.' [J.H.C. van den Berg], 'Lezing van Frederik van Eeden op maandag 5 februari j.l. gehouden over het onderwerp: "Poëzie en wetenschap"', *Minerva. Algemeen Nederlandsch studenten weekblad*, 9 februari 1912.
- Verne, Jules, *De reis naar de maan in 28 dagen en 12 uren*. Vert. H.M.C. Oosterzee (Amsterdam 1923) [eerste druk 1870, *Autour de la lune*].

- een Vierkant en L. van Zanten, *Platland. Een roman van vele afmetingen* (Tiel 1886).
- de Vries, H., *'De vierde dimensie'. Eene inleiding tot de vergelijkende studie der verschillende meetkonden* (Groningen 1915).
- , 'Over meerdimensionale ruimten', *De gids* 84 (1920) 242-255.
- Waals, J. D. van der, 'Over de onderstellingen die aan een statistische verklaring der natuurwetten ten grondslag liggen', *Tijdschrift voor wijsbegeerte* 5 (1911) 1-17.
- Wells, H. G., *The time machine*. Bezorgd door Michael Moorcock (Londen 1993) [eerste druk 1895].
- Wiardi Beckman, S., 'Over v. Eeden's werk: "Van de koele meren des doods"', *Onze eeuw* 1 (1901) 487-500.
- van de Woestijne, Karel, *Verzameld werk V. Beschouwingen over literatuur* (Bussum 1949) [eerste druk *De Amsterdammer*, 24 september 1911].

Secundaire literatuur

- Armada* 8/9 (2003) nr.29/30, themanummer 'Darwin en Co. Over taal, evolutie en literatuur'.
- Bijdragen en mededelingen tot de geschiedenis der Nederlanden* 106 (1991) 569-658.
- Bijdragen en mededelingen tot de geschiedenis der Nederlanden* 117 (2002) 519-532.
- De gids* 168 (2005) nr. 3/4, themanummer 'Bèta's onder de letterheren'.
- Gewina* 29 (2006) nr.4, themanummer 'Wetenschap en literatuur'.
- Nederlandse letterkunde* 9 (2004) nr.3, themanummer 'Literatuur en natuurwetenschap'.
- Spiegel der letteren* 42 (2000) nr. 2, themanummer 'De gedeelde werkelijkheid van wetenschap, cultuur en literatuur'.
- Tijdschrift voor literatuurwetenschap* 2 (1997) nr. 4, themanummer 'Wetenschap en literatuur'.
- Zeitschrift für Germanistik* 17 (2007) 425-428, 631-637, 638-646.
- Achterhuis, H.J., 'Genomics en wereldbeeld', *De maatschappelijke component van het genomics-onderzoek*, CD ROM (2003).
- Ackers, Coen, *Het regent steenen. De spirituele erfenis van Nederlands-Indië* (Amsterdam 2007).
- Aerts, Remieg, 'Bevoegde autoriteiten. Burgerlijke intellectuelen in de negentiende eeuw. Een groepsportret', *De negentiende eeuw* 22 (1998) 72-95.
- , 'Op zoek naar een Nederlands fin de siècle', *De gids* 156 (1993) 91-102.
- van den Akker, W. J., *Een dichter schreit niet. Aspecten van M. Nijhoffs versexterne poetica* Dl. 1: Tekst. Dl. 2: Aantekeningen (Utrecht 1985).
- van den Akker, Wiljan en Gillis Dorleijn, 'Hoe lang duurt tachtig? Reproductie van normen en literatuurgeschiedschrijving' in: Liesbeth Korthals Altes en Dick Schram ed., *Literatuurwetenschap tussen betrokkenheid en distantie* (Assen 2000) 3-14.
- Allart, Barbara, *'De wetenschap heeft 't uitgemaakt'. Wetenschapsbeelden in Nederlandse publiekstijdschriften, 1840-1900* (Utrecht 2003).
- Alphen, Ernst en Maaike Meijer, *De canon onder vuur. Nederlandse literatuur tegendraads gelezen* (Amsterdam 1991).
- Bais, Sander, *De sublieme eenvoud van relativiteit. Een visuele inleiding* (Amsterdam 2007).

BIBLIOGRAFIE

- Baneke, David, *Synthetisch denken. Natuurwetenschappers en hun rol in een moderne maatschappij, 1900-1940* (Hilversum 2008).
- Bank, Jan en Maarten van Buuren ed., *1900. Hoogtij van burgerlijke cultuur* (Den Haag 2000).
- Bax, Martine Theodora, *Het web der schepping. Theosofie en kunst in Nederland van Lauweriks tot Mondriaan* (Amsterdam 2004).
- Beckers, Danny, 'Van wiskunstige wetenschappen tot zuivere wiskunde - de negentiende eeuw' in: Machiel Keesstra ed., *Een cultuurgeschiedenis van de wiskunde* (Amsterdam 2006) 151-177.
- Beer, Gillian, *Darwin's plots. Evolutionary narrative in Darwin, George Eliot, and nineteenth-century fiction* (Cambridge en New York 1983).
- , *Open fields. Science in cultural encounter* (Oxford 1996).
- , 'Problems of description in the language of discovery' in: George Levine ed., *One culture* (Madison 1987).
- , 'Science and literature' in: R. C. Olby, G. N. Cantor en J. R. R. Christie ed., *Companion to the history of modern science* (Londen en New York 1990) 783-798.
- Bel, Jacqueline, *Nederlandse literatuur in het fin de siècle. Een receptie-historisch overzicht van het proza tussen 1885 en 1900* (Amsterdam 1993).
- Benton, E., 'Vitalism in nineteenth-century scientific thought: a typology and reassessment', *Studies in history and philosophy of science* 5 (1974) 17-48.
- van den Berg, Hubert F. en Gillis J. Dorleijn, 'Avantgarde! Voorhoede? Ter inleiding' in: Hubert F. van den Berg en Gillis J. Dorleijn ed., *Avantgarde! Voorhoede? Vernieuwingsbewegingen in Noord en Zuid opnieuw beschouwd* (Nijmegen 2002) 5-15.
- Bergmans, L., 'Gerrit Mannoury and his fellow significians on mathematics and mysticism' in: T. Koetsier en L. Bergmans ed., *Mathematics and the divine. A historical study* (Amsterdam etc. 2005) 549-568.
- Bergmans, Luc, 'Science and the House of God in the City of Light' in: Mary Kemperink en Leonieke Vermeer ed., *Utopianism and the sciences, 1880-1930* (Leuven in print).
- van Berkel, K., *De stem van de wetenschap. Geschiedenis van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen I, 1808-1914* (2008).
- , *In het voetspoor van Stevin. Geschiedenis van de natuurwetenschap in Nederland, 1580-1940* (Amsterdam 1985).
- , 'Over het ontstaan van de twee culturen in negentiende-eeuws Europa', *Spiegel der letteren* 42 (2000) 83-96.
- , *Vóór Heimans en Thijsse. Frederik van Eeden sr. en de natuurbeleving in negentiende-eeuws Nederland* (Amsterdam 2006).
- , 'Wetenschapsgeschiedenis als brug tussen twee culturen', *Tijdschrift voor de geschiedenis der geneeskunde, natuurwetenschappen, wiskunde en techniek* 11 (1988) 126-136.
- Bloom, Harold, *The anxiety of influence. A theory of poetry* (Oxford 1997) [eerste druk 1973].
- de Bont, Raf, "'Onbeschaamde geleerden hebben zijn naaktheid betast.' Genialiteit, waanzin en degeneratie omstreeks 1900' in: Jo Tollebeek, Geert Vanpaemel en Kaat Wils ed., *Degeneratie in België 1860-1940. Een geschiedenis van ideeën en praktijken* (Leuven 2003) 121-153.

BIBLIOGRAFIE

- de Bont, Raf en Kaat Wils, 'Kennis in meervoud. Voor een ruimhartige wetenschapsgeschiedenis', *Studium* 1 (2008) 3-12.
- Bork, Alfred M., 'The fourth dimension in nineteenth-century physics', *Isis* 55 (1964) 326-338.
- Bos, Henk J. M., 'De zeventiende eeuw – wiskunde aan het begin van de moderne tijd' in: Machiel Keestra ed., *Een cultuurgeschiedenis van de wiskunde* (Amsterdam 2006) 101-126.
- Bourdieu, Pierre, *De regels van de kunst. Wording en structuur van het literaire veld*. Vert. Rokus Hofstede (Amsterdam 1994).
- , *The rules of art. Genesis and structure of the literary field* (Cambridge 1996).
- van Boven, Erica en Gillis Dorleijn, *Literair mechaniek. Inleiding tot de analyse van verhalen en gedichten* (Bussum 2003).
- van Boven, Erica en Mary Kemperink ed., *Literatuur van de moderne tijd. Nederlandse en Vlaamse letterkunde in de 19e en 20e eeuw* (Bussum 2006).
- Bowler, Peter J., *The eclipse of darwinism. Anti-darwinian evolution theories in the decades around 1900* (Baltimore en Londen 1983).
- , *The invention of progress. The Victorians and the past* (Oxford etc. 1989).
- , 'The specter of darwinism. The popular image of darwinism in early twentieth-century Britain' in: Abigail Lustig, Robert John Richards en Michael Ruse ed., *Darwinian heresies* (Cambridge 2004) 48-68.
- , 'Revisiting the eclipse of darwinism', *Journal of the history of biology* 38 (2005) 19-32.
- Bowler, Peter J. en Iwan Rhys Morus, *Making modern science. A historical survey* (Chicago etc. 2005).
- Braeckman, Antoon, Raoul Bauer en Jacques De Visscher ed., *Onbehagen met de moderniteit. De revolte van de intellectuelen 1890-1933* (Kapellen 2001).
- Brush, Stephen G., *The temperature of history. Phases of science and culture in the nineteenth century* (New York 1978).
- Buchanan, Scott Milross, *Poetry and mathematics* (Chicago 1929).
- Bulhof, Ilse N., *Darwins Origin of species. Betoverende wetenschap. Een onderzoek naar de relatie tussen literatuur en wetenschap* (Baarn 1988).
- Burke, Peter, *A social history of knowledge. From Gutenberg to Diderot* (Oxford 2000).
- , *Varieties of cultural history* (Cambridge etc. 1997).
- Burrow, J. W., *The crisis of reason. European thought, 1848-1914* (New Haven en Londen 2000).
- Cahan, David, *Hermann von Helmholtz and the foundations of nineteenth-century science* (Berkeley etc. 1993).
- Campbell, Bruce F., *Ancient wisdom revived. A history of the theosophical movement* (Berkeley 1980).
- Carroll, Joseph, *Literary darwinism. Evolution, human nature and literature* (New York etc. 2004).
- Charle, Christophe, *Les intellectuels en Europe au XIXe siècle. Essai d'histoire comparée* (Parijs 1996).
- , *Naissance des 'intellectuels'* (Parijs 1990).
- Christie, John en Sally Shuttleworth, 'Introduction: between literature and science' in: Idem ed., *Nature transfigured. Science and literature, 1700-1900* (Manchester etc. 1989) 1-12.

BIBLIOGRAFIE

- Clarke, Bruce, *Dora Marsden and early modernism. Gender, individualism, science* (Ann Arbor 1996).
- , *Energy forms. Allegory and science in the era of classical thermodynamics* (Ann Arbor 2001).
- Cohen, Daniel J., *Equations from God. Pure mathematics and Victorian faith* (Baltimore 2007).
- Cohen, Floris, 'Van haarscheur tot kloof, en hoe nu verder' in: Gerrit Krol ed., *De trots van alfa en bèta. Over de kloof tussen twee culturen* (Amsterdam 1997) 37-76.
- Colmjon, Gerben, *De beweging van Tachtig. Een cultuurhistorische verkenning in de negentiende eeuw* (Utrecht en Antwerpen 1963).
- Compagnon, Antoine, *Les antimodernes. De Joseph de Maistre à Roland Barthes* (Parijs 2005).
- Connor, Steven, 'Afterword' in: Steven Connor et al. ed., *The Victorian supernatural* (Cambridge 2004) 258-277.
- Cordle, Daniel, *Postmodern postures. Literature, science and the two cultures debate* (Aldershot etc. 1999).
- Cornelissen, Micky, *Poëzie is niet een spel met woorden. De criticus Willem Kloos temidden van zijn tijdgenoten* (Nijmegen en Haarlem 2001).
- Courtine, Jean-Jacques en Jean-Marie Marandin, 'Quel objet pour l'analyse du discours?' in: Bernard Conein et al. ed., *Matérialités discursives: colloque des 24, 25, 26 avril 1980, Université Paris X, Nanterre* (Lille 1981) 21-33.
- Dahan-Gaida, Laurence, 'Du savoir à la fiction: les phénomènes d'interdiscursivité entre science et littérature', *Canadian review of comparative literature* 18 (1991) 471-487.
- van Dalen, D., *L.E.J. Brouwer. Het heldere licht van de wiskunde* (Amsterdam 2001).
- Danneberg, Lutz et al. ed., *Wissen in Literatur im 19. Jahrhundert* (Tübingen 2002).
- Darrigol, Olivier, 'The mystery of the Einstein-Poincaré connection', *Isis* 95 (2004) 614-626.
- Dassen, Patrick, *De onttovering van de wereld. Max Weber en het probleem van de moderniteit in Duitsland, 1890-1920* (Amsterdam 1999).
- Dassen, Patrick en Mary G. Kemperink, *The many faces of evolution in Europe, c. 1860-1914* (Leuven etc. 2005).
- , 'The versatility of "evolution". An introduction' in: Patrick Dassen en Mary G. Kemperink ed., *The many faces of evolution in Europe, c.1860-1914* (Leuven etc. 2005) ix-xxii.
- Daum, Andreas W., *Wissenschaftspopularisierung im 19. Jahrhundert. Bürgerliche Kultur, naturwissenschaftliche Bildung und die deutsche Öffentlichkeit, 1848-1914* (München 2002).
- Denis, Benoît, 'Criticism and engagement in the *Belle Époque*. The autonomy of literature and the social function of the writer during the Third Republic' in: Gillis J. Dorleijn, Ralf Grüttemeier en Liesbeth Korthals Altes ed., *The autonomy of literature at the fins de siècles (1900 and 2000). A critical assessment* (Leuven etc. 2007) 29-40.
- Dielissen, G.B.M., 'De intellectueel: woordgeschiedenis en constructie van het maatschappelijk type', *Theoretische geschiedenis* 16 (1989) 3-27.
- Dijk, Harold van, *In het liefdeleven ligt gansch het leven'. Het beeld van de vrouw in het Nederlands realistisch proza, 1885-1930* (Assen 2001).

BIBLIOGRAFIE

- van Dongen, H. en J.L.F. Gerding, *PSI in wetenschap en wijsbegeerte. Geschiedenis van het parapsychologisch onderzoek in Nederland* (Deventer 1983).
- Dorleijn, G. J., 'Autonomy and heteronomy in the Dutch literary field around 1900' in: Gillis J. Dorleijn, Ralf Grüttemeier en Liesbeth Korthals Altes ed., *The autonomy of literature at the fins de siècles (1900 and 2000)* (Leuven etc. 2007) 121-144.
- Dorleijn, Gillis, Ralf Grüttemeier en Liesbeth Korthals Altes, *The autonomy of literature at the fins de siècles (1900 and 2000). A critical assessment* (Leuven etc. 2007).
- Dorleijn, Gillis J. en Wiljan van den Akker, 'Literatuuropvattingen als denkstijl. Over de verbreiding van normen in het literaire veld rond 1900' in: Gillis J. Dorleijn en Kees van Rees ed., *De productie van literatuur. Het Nederlandse literaire veld 1800-2000* (Nijmegen 2006) 91-122.
- Draaisma, Douwe, *Beginjaren van de psychologie. De geest in getal* (Lisse 1988).
- , 'De Hollandse schedelmeters. Lombroso in Nederland', *Feit & fictie* 2 (1995) 49-73.
- , 'Genezing van gene zijde: het spiritisme als medische tegenbeweging', *Spiegel der letteren* 42 (2000) 116-133.
- Eagleton, Terry, 'Ideology' in: Stephen Regan ed., *The Eagleton reader* (Oxford 1998) 228-245.
- Edgerton, David, 'C. P. Snow as anti-historian of British science. Revisiting the technocratic moment, 1959--1964', *History of science* 43 (2005) 187-209.
- Eyl, Ido, 'Prominenten uit de naturistische beweging', *Gezond leven* 29 (1959) 131-133.
- Fichman, Martin, *Evolutionary theory and Victorian culture* (Amherst 2002).
- Fisher, Nicholas, 'The classification of the sciences' in: R. C. Olby, G. N. Cantor en J. R. Christie ed., *Companion to the history of modern science* (Londen en New York 1990) 853-868.
- Fiske, John, *Introduction to communication studies* (2e druk; Londen en New York 1990) [eerste druk 1982].
- Fleck, Ludwik, *Entstehung und Entwicklung einer wissenschaftlichen Tatsache. Einführung in die Lehre vom Denkstil und Denkkollektiv* (Frankfurt am Main 1980) [eerste druk 1935].
- Fontijn, J., 'Een bond van genieën om de wereld te redden', *Hollands maandblad* 32 (1991) 4-16.
- Fontijn, Jan, 'Biologisch utopisme. Het darwinisme van Frederik van Eeden', *De negentiende eeuw* 17 (1993) 33-45.
- , "'Douwes Dekker is hier. Ben ik welkom?'" Van Eedens obsessie voor het spiritisme', *Maatstaf* 42 (1994) 1-24.
- , 'Frederik van Eeden als idealist', *Mededelingen van het Frederik van Eeden-genootschap* 41 (1997) 9-18.
- , *Trots verbrijzeld. Het leven van Frederik van Eeden vanaf 1901* (Amsterdam 1996).
- , *Tweespalt. Het leven van Frederik van Eeden tot 1901* (Amsterdam 1990).
- Foucault, Michel, *The archaeology of knowledge*. Vert. A. M. S. Smith (Londen 1972).
- Galison, Peter, *Einstein's clocks, Poincaré's maps. Empires of time* (New York etc. 2003).
- Gasten, Andrea, 'Pseudo-mathematica en beeldende kunst' in: Carel Blotkamp en A. M. Hammacher ed., *Kunstenaren der idee. Symbolistische tendenzen in Nederland, ca. 1880-1930* (Den Haag 1978) 59-66.
- Genette, Gérard, *Paratexts. Thresholds of interpretation*. Vert. Jane E. Lewin. Voorwoord door Richard Macksey (Cambridge etc. 1997).

BIBLIOGRAFIE

- Girard, Rene, Jean Michel Oughourlian en Guy Lefort, *Wat vanaf het begin der tijden verborgen was*. Vert. J Kleisen, B.A.G. Hoffschulte en J.J.W. Gunning (Kampen 1990).
- Gliboff, Sander, *H.G. Bronn, Ernst Haeckel, and the origins of German Darwinism. A study in translation and transformation* (Cambridge, MA en Londen 2008).
- Golinski, Jan, *Making natural knowledge. Constructivism and the history of science* (Chicago etc. 2005).
- Gorp, Hendrik van et al., *Lexicon van literaire termen* (8e herz. druk; Groningen 2007).
- Gosseye, Lise, 'Vroegmoderne *topoi* en de interdiscursieve positie van Constantijn Huygens' *Ooghentroost*'. Lezing gehouden op Tweede congres Nederlandse literatuur 'Cross over. De plaats van de tekst', Katholieke Universiteit Leuven, 16 januari 2009.
- Gossin, Pamela, 'Literature and the modern physical sciences' in: Mary Jo Nye ed., *The modern physical and mathematical sciences* (Cambridge 2003) 91-109.
- Groot, A., 'De lust tot last. De Rein Leven Beweging als pionier in de strijd om de nieuwe mens', *Groniek* (1993) 55-64.
- Hak, Tony, Niels Helsloot en David Macey, *Michel Pecheux. Automatic discourse analysis* (Amsterdam 1995).
- Hakfoort, C., 'Godgelijke wetenschap. Het energetisch wereldbeeld van Wilhelm Ostwald en de geschiedenis van het sciëntisme' in: André, Klukhuhn en Suzette Haakma ed., *De eeuwende 1900. Deel 2 Natuur- en menswetenschappen* (Utrecht 1993) 27-62.
- Hanegraaff, W. J., 'Esoterie, occultisme en (neo)gnostiek: historische en inhoudelijke verbanden', *Religieuze bewegingen in Nederland* 25 (1992) 1-28.
- Hanegraaff, Wouter J., *New Age religion and western culture. Esotericism in the mirror of secular thought* (Utrecht 1995).
- , 'Romanticism and the esoteric tradition' in: Roelof van den Broek en Wouter J. Hanegraaff ed., *Gnosis and hermeticism from antiquity to modern times* (New York 1998) 359-382.
- Harmesen, Ger, 'Spinoza and the geometrical way of proof' in: T. Koetsier en L. Bergmans ed., *Mathematics and the divine. A historical study* (Amsterdam etc. 2005) 423-440.
- Harrington, Anne, *Reenchanted science. Holism in German culture from Wilhelm II to Hitler* (Princeton 1996).
- Hayles, N. Katherine, *Chaos and order. Complex dynamics in literature and science* (Chicago 1991).
- , *Chaos bound. Orderly disorder in contemporary literature and science* (Ithaca, N.Y etc. 1990).
- , 'Introduction: complex dynamics in literature and science' in: N. Katherine Hayles ed., *Chaos and order. Complex dynamics in literature and science* (Chicago etc. 1991) 1-33.
- , 'Self-reflexive metaphors in Maxwell's demon and Shannon's choice: finding the passages' in: Stuart Peterfreund ed., *Literature and science. Theory & practice* (Boston 1990) 209-237.
- Hegeman, J. G., 'Darwin en onze voorouders. Nederlandse reacties op de evolutieleer 1860-1875: een terreinverkenning', *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 85 (1970) 261-314.

BIBLIOGRAFIE

- van der Heide, Janneke, 'Haeckel in Nederland' (ongepubliceerde doctoraalscriptie, Rijksuniversiteit Groningen, 2000).
- , *Darwin en de strijd om de beschaving in Nederland, 1859-1909* (Amsterdam 2009).
- Heilbron, J. L., "'Fin-de-siècle" physics' in: Gustaf Bernhard, Elisabeth Crawford en Per Sörbom ed., *Science, technology and society in the time of Alfred Nobel* (Exeter 1982) 51-73.
- Henderson, Linda Dalrymple, 'A new facet of Cubism: "The fourth dimension" and "non-euclidian geometry" reinterpreted', *Art quarterly* 34 (1971) 411-435.
- , 'Editor's introduction: I. Writing modern art and science - an overview; II. Cubism, Futurism, and ether physics in the early twentieth century', *Science in context* 17 (2004) 423-466.
- , *The fourth dimension and non-Euclidean geometry in modern art* (Princeton 1983).
- , 'The "fourth dimension" as sign of Utopia in early modern art and culture' in: Mary G. Kemperink en Leonieke K. Vermeer ed., *Utopianism and the sciences, 1880-1930* (Leuven in print)
- , 'Vibratory Modernism: Boccioni, Kupka, and the ether of space' in: Bruce Clarke en Linda Dalrymple Henderson ed., *From energy to information. Representation in science and technology, art, and literature* (Stanford 2002) 126-149.
- Hermans, Cornelis Andreas Marie, *De dwaaltocht van het sociaal-darwinisme. Vroege sociale interpretaties van Charles Darwins theorie van natuurlijke selectie, 1859-1918* (Amsterdam 2003).
- Hesselmans, Marianne, 'Het geheugen van de cel', *NRC*, 3 december 2005.
- Hessenbruch, Arne ed., *Reader's guide to the history of science* (Londen etc. 2000).
- Het spoor terug, 'De gedroomde eeuw', deel 5 'Idealen en illusies' (Hilversum VPRO, 1999), radio-uitzending, verschenen op CD.
- Hettema, Y., 'De betekenis van Ortt voor de natuurgeneeswijze en voor de beweging in Nederland' in: J. Littooy, G. Roosink en Y. Hettema ed., *Van en over Felix Ortt* ('s-Gravenhage z.j. [1936]) 15-16.
- , 'Jhr. Felix Ortt' in: J. Littooy, G. Roosink en Y. Hettema ed., *Van en over Felix Ortt* ('s-Gravenhage z.j. [1936]) 7-10.
- Heumakers, A., 'Het raadselachtig continent van Harry Mulisch. Nieuwe roman van een oeuvre-schrijver', *NRC*, 2 oktober 1998.
- Heyting, Lien, *De wereld in een dorp. Schilders, schrijvers en wereldverbeteraars in Laren en Blaricum, 1880-1920* (Amsterdam 1994).
- Hiebert, Erwin N., 'The energetics controversy and the new thermodynamics' in: Duane H. D. Roller ed., *Perspectives in the history of science and technology* 2nd print (z.p. 1975) 67-92.
- , 'The uses and abuses of thermodynamics in religion', *Daedalus* 95 (1966) 1046-1080.
- Holden, Jonathan, 'Poetry and mathematics' in: Jonathan Holden ed., *Style and authenticity in postmodern poetry* (Columbia 1986)
- Hollestelle, Marijn, "'Beperkte spontaniteit'" (ongepubliceerde Masters' thesis, Universiteit Utrecht, 2004).
- Holton, Gerald, *Thematic origins of scientific thought: Kepler to Einstein* (Cambridge, MA etc. 1988).
- Holton, Gerald en Stephen G. Brush, *Physics, the human adventure. From Copernicus to Einstein and beyond* (New Brunswick etc. 2001).

BIBLIOGRAFIE

- Horspool, David, 'The hundred most influential books since the war. Which books defined the second half of the twentieth century?', *The times literary supplement*, 30 december 2008.
- Houkes, Jannes, 'Ortt, Jonkheer Felix Louis', <http://www.iisg.nl/bwsa/bios/ortt.html> (geraadpleegd op 1 september 2008).
- Huisman, Frank, 'Wie geneest? De strijd om culturele autoriteit in de Nederlandse gezondheidszorg' in: Frans van Lunteren, Bert Theunissen en Rienk Vermij ed., *De opmars van deskundigen. Souffleurs van de samenleving* (Amsterdam 2003) 99-118.
- Huisman, Frank en Henk te Velde, 'Op zoek naar nieuwe vormen in wetenschap en politiek. De "medische" kleine geloven', *De negentiende eeuw* 25 (2001) 129-136.
- de Jong, Kai en Frans van Lunteren, "'Fokkers greep in de verte". Nederlandse fysica en filosofie in het interbellum', *Gewina* 26 (2003) 1-21.
- Kaayk, Tine, 'Felix Ortt' in: Suze Groshans, Felix Ortt en G. van Nederveen ed., *Leven en laten leven 1894-1944. Uitgave van de Nederlandsche Vegetariërsbond t.g.v. het 50-jarig bestaan opgedragen aan Suze Groshans en Ir. Felix Ortt* (Amsterdam z.j. [1946]) 18-22.
- Kalff, Gerrit, *Frederik van Eeden. Psychologie van den Tachtiger* (Groningen 1927).
- Keestra, Machiel, 'Zonder kennis van de wiskunde geen toegang? Conceptuele kwesties in de geschiedenis van de wiskunde' in: Machiel Keestra ed., *Een cultuurgeschiedenis van de wiskunde* (Amsterdam 2006) 19-45.
- Kemperink, Mary, "'Eén energie oneindig omgezet". Thermodynamica in de Nederlandse literatuur van het fin de siècle', *Nederlandse letterkunde* 9 (2004) 274-295.
- , 'Een happy end volgens Darwin. Utopisme en evolutieleer in de Nederlandse literatuur van het fin de siècle', *Armada* 7 (2002) 156-167.
- , 'Evolution and utopianism in Dutch literature around 1900. An early polemic' in: Patrick Dassen en Mary Kemperink ed., *The many faces of evolution in Europe, c. 1860-1914* (Leuven 2005) 115-128.
- , *Het verloren paradijs. De Nederlandse literatuur en cultuur van het fin de siècle* (Amsterdam 2001).
- , 'The "New Man" in Dutch literature (1890-1920)' in: Mary G. Kemperink en Willemien H. S. Roenhorst ed., *Visualizing utopia* (Leuven 2007) 159-177.
- , 'Wohin führt der Weg? Utopismus und Vitalismus in der niederländischen Literatur des Fin de Siècle (1890-1910)' in: Jaap Grave, Peter Sprengel en Hans Vandevoorde ed., *Anarchismus und Utopie in der Literatur um 1900. Deutschland, Flandern und die Niederlande* (Würzburg 2005) 65-76.
- Kemperink, Mary G., 'De wiskunde van Theo van Doesburg. Avantgarde en fin de siècle' in: Hubert F. van den Berg en Gillis J. Dorleijn ed., *Avantgarde! Voorhoede? Vernieuwingsbewegingen in noord en zuid opnieuw beschouwd* (Nijmegen 2002) 113-122.
- Kemperink, Mary G. en Leonieke K. Vermeer ed., *Utopianism and the sciences, 1880-1930* (Leuven in print).
- Kemperink, M. G., *Van observatie tot extase. Sensitivistisch proza rond 1900* (Utrecht etc. 1988).
- , 'Medische theorieën in de Nederlandse naturalistische roman', *De negentiende eeuw* 17 (1993) 115-171.

BIBLIOGRAFIE

- , “‘De kuise plooien van haar witte gewaad’. Metaforen in het fin-de-siècle-proza’, *Nederlandse letterkunde* 2 (1997) 2-28.
- , “‘Excelsior’ is het devies van de natuur. Darwinisme in de Nederlandse roman (1860-1885)’, *Nederlandse letterkunde* 3 (1998) 97-126.
- , ‘Jungle en paradijs. Darwinisme in de Nederlandse roman (1885-1910)’, *Nederlandse letterkunde* 4 (1999) 1-36.
- , ‘Utopisme en schoonheid rond 1900. “De tijd die we beleven is schoon”’, *Neerlandica extra muros* 43 (2005) 1-19.
- Kemperink, Mary en Leonieke Vermeer, ‘Literatuur en wetenschap. Een dynamische en complexe relatie. Enkele theoretische en methodologische overwegingen’, *Nederlandse letterkunde* 13 (2008) 33-66.
- Kendall, G. en G. Wickham, *Using Foucault’s methods* (Londen 1999).
- Klomp, Henk A., *De relativiteitstheorie in Nederland. Breekijzer voor democratisering in het interbellum* (Utrecht 1997).
- Kluvel, Amanda, ‘Felix Ortt. De kleine geloven als brug tussen wetenschap en geloof’, *De negentiende eeuw* 25 (2001) 137-146.
- , *Reis door de hel der onschuldigen. De expressieve politiek van de Nederlandse anti-vivisectionisten, 1890-1940* (Amsterdam 2000).
- Knight, David, ‘Scientists and their publics’ in: Mary Jo Nye ed., *The modern and physical sciences* (Cambridge 2003) 72-90.
- Koetsier, T., ‘Arthur Schopenhauer and L.E.J. Brouwer: a comparison’ in: T. Koetsier en L. Bergmans ed., *Mathematics and the divine. A historical study* (Amsterdam etc. 2005) 569-593.
- Koetsier, T. en L. Bergmans, ‘Introduction’ in: T. Koetsier en L. Bergmans ed., *Mathematics and the divine. A historical study* (Amsterdam etc. 2005) 3-43.
- Koetsier, Teun, ‘De wiskunde in de eerste helft van de twintigste eeuw’ in: Machiel Keestra ed., *Een cultuurgeschiedenis van de wiskunde* (Amsterdam 2006) 181-201.
- , ‘Wiskunde en God. Een bijzondere relatie’, *De academische boekengids* 65 (2007) 3-4.
- Köppe, Tilmann, ‘Vom Wissen in Literatur’, *Zeitschrift für Germanistik* 17 (2007) 398-410.
- Kragh, Helge, *Quantum generations. A history of physics in the twentieth century* (Princeton 1999).
- Krol, Gerrit, ‘De trots van alfa en bèta. Een inleiding’ in: Gerrit Krol et al. ed., *De trots van alfa en bèta* (Amsterdam 1997) 7-36.
- Krol, Gerrit et al. ed., *De trots van alfa en bèta. Over de kloof tussen twee culturen* (Amsterdam 1997).
- Krul, W. E., *Historicus tegen de tijd. Opstellen over leven en werk van J. Huizinga* (Groningen 1990).
- Kubbinga, Henk, *De molecularisering van het wereldbeeld I* (Hilversum 2003).
- Kuhn, Thomas S., ‘Comment on the relations of science and art’ in: Thomas S. Kuhn ed., *The essential tension. Selected studies on scientific tradition and change* (Chicago 1977) 340-351.
- , ‘Energy conservation as an example of simultaneous discovery’ in: M. Clagett ed., *Critical problems in the history of science* (Madison 1959) 321-356.
- Kuiper, Johannes John Carel, *Ideas and explorations. Brouwer’s road to intuitionism* (Utrecht 2004).

BIBLIOGRAFIE

- Labrie, Arnold, *Zuiverheid en decadentie. Over de grenzen van de burgerlijke cultuur in West-Europa, 1870-1914* (Amsterdam 2001).
- Leavis, F. R., *Two cultures? The significance of C. P. Snow*. Met een essay over Snows Rede lecture door Michael Yudkin (Londen etc. 1962).
- van Lente, Dick, 'Publieke beeldvorming van de natuurwetenschappen in de negentiende en twintigste eeuw', *Tijdschrift voor geschiedenis* 118 (2005) 32-47.
- , *Techniek en ideologie. Opvattingen over de maatschappelijke betekenis van technische vernieuwingen in Nederland, 1850-1920* (Groningen 1988).
- Lepenies, Wolf, *Die drei Kulturen. Soziologie zwischen Literatur und Wissenschaft* (München etc. 1985).
- Levine, George, *Darwin and the novelists. Patterns of science in Victorian fiction* (Chicago etc. 1991).
- Levitas, Ruth, *The concept of Utopia* (New York etc. 1990).
- de Liagre Böhl, Herman, 'Het burgerlijk fatsoen van Frederik van Eeden en Herman Gorter', *Mededelingen* 45 (2000) 18-25.
- Link, J. A. en Jochen Hörisch, *Elementare Literatur und generative Diskursanalyse* (München 1983).
- Link, Jürgen, 'Von der Diskurs- zur Interdiskursanalyse (mit einem Blick auf den Übergang von Naturalismus zum Symbolismus)' in: Leopold Decloedt, Herbert van Uffelen en M. Elisabeth Weissenböck ed., *Rezeption, Interaktion und Integration. Niederländischsprachige und deutschsprachige Literatur im Kontext* (Wenen 2004) 27-43.
- Link, Jürgen en Ursula Link-Heer, 'Diskurs/Interdiskurs und Literaturanalyse', *Zeitschrift für Literaturwissenschaft* 77 (1990) 88-99.
- Link, Jürgen en Wulf Wülfing, 'Einleitung' in: Jürgen Link en Wulf Wülfing ed., *Bewegung und Stillstand in Metaphern und Mythen. Fallstudien zum Verhältnis von elementarem Wissen und Literatur im 19. Jh* (Stuttgart 1984) 287.
- Lunteren, F. van, 'Van klassieke naar moderne natuurkunde' in: André Klukhuhn en Suzette Haakma ed., *De eeuwwende 1900 Dl. 2: Natuur- en menswetenschappen* (Utrecht 1993) 63-89.
- van Lunteren, Frans, Bert Theunissen en Rienk Vermij ed., *De opmars van deskundigen. Souffleurs van de samenleving* (Amsterdam 2003).
- Maas, Ad, 'Tachtigers in de wetenschap. Een nieuwe kijk op het ontstaan van de "tweede gouden eeuw" in de Nederlandse natuurwetenschap', *Tijdschrift voor geschiedenis* 114 (2001) 354-376.
- Maas, Nop, *Een duivelsvent. Frederik van Eeden in caricatuur* (Amsterdam 1991).
- , 'Van Eedeniana. Uit Het Vaderland bijeengelezen door Nop Maas. 5. Doel en doelmatigheid', *Mededelingen* 33 (1987) 20-25.
- Maasen, Sabine en Peter Weingart, *Metaphors and the dynamics of knowledge* (Londen en New York 2000).
- Macdonnell, D., *Theories of discourse* (Oxford 1986).
- Maillard, Christine en Michael Titzmann, 'Vorstellung eines Forschungsprojekts: "Literatur und Wissen(schaften) in der Frühen Moderne"' in: Christine Maillard en Michael Titzmann ed., *Literatur und Wissen(schaften), 1890-1935* (Stuttgart en Weimar 2002) 7-37.
- Manuel, Frank E. en Fritz Prigohzy Manuel, *Utopian thought in the Western world* (Cambridge, MA 1979).

BIBLIOGRAFIE

- Marx, William, *Het afscheid van de literatuur. De geschiedenis van een ontwaarding 1700-2000*. Vert. Katelijne de Vuyst (Amsterdam en Antwerpen 2008).
- Mehrtens, Herbert, *Moderne - Sprache - Mathematik. Eine Geschichte des Streits um die Grundlagen der Disziplin und des Subjekts formaler Systeme* (Frankfurt am Main 1990).
- Meijman, Frans J., Stephen Snelders en Onno de Wit ed., *Leonardo voor het publiek. Een geschiedenis van de wetenschaps- en techniekcommunicatie* (Amsterdam 2007).
- Meyer-Renschhausen, Elisabeth en Albert Wirz, 'Dietetics, health reform and social order. Vegetarianism as a moral physiology. The example of Maximilian Bircher-Benner (1867-1939)', *Medical history* 43 (1999) 323-341.
- Mills, Sara, *Discourse* (London 1997).
- Montgomery, M. en S. Allan, 'Ideology, discourse and cultural studies: the contribution of Michel Pêcheux', *Canadian Journal of Communication* 17 (1992)
- Murray, Penelope ed., *Plato on poetry. Ion; Republic 376e-398b9; Republic 595-608b10* (Cambridge 1998).
- Myers, Greg, 'Nineteenth-century popularizations of thermodynamics and the rhetoric of social prophecy' in: Patrick Brantlinger ed., *Energy & entropy. Science and culture in Victorian Britain. Essays from Victorian studies* (Bloomington etc. 1989) 307-338.
- Niermans, J. W., 'Felix Ortt herdacht' (1966) [manuscript in mijn bezit].
- Niermans, J.W., 'Het vrije huwelijk van Felix Louis Ortt en Albertine Anna Hinlopen', *Jaarboek centraal bureau voor genealogie* 30 (1976) 207-213.
- Nijs, Pieter de en August Hans den Boef, 'Wiskunde & literatuur', *Bzzlletin* 28 (1998/99)
- Noordman, Jan, *Om de kwaliteit van ons nageslacht. Eugenetica in Nederland, 1900-1950* (Nijmegen 1989).
- Nys, Liesbet ed., *De zieke natie. Over de medicalisering van de samenleving, 1860-1914* (Groningen 2002).
- Nys, Liesbet et al., 'Een medisch object. Veranderingen in menswetenschap, cultuur en politiek' in: Idem ed., *De zieke natie. Over de medicalisering van de samenleving 1860-1914* (Groningen 2002) 10-20.
- Olink, Hans, 'Ik ben opgevoed vanuit de idee dat je je eigen man niet in verleiding mag brengen', *NRC*, 25 februari 1989.
- Oostendorp, Marc van, *Een wereldtaal. Geschiedenis van het Esperanto* (Amsterdam 2004).
- Oosterholt, Jan, *De bril van Tachtig. Het beeld van de 19e-eeuwse dichtkunst* (Oldenburg 2004).
- Oppenheim, Janet, *The other world. Spiritualism and psychical research in England, 1850-1914* (Cambridge etc. 1985).
- Otten-van der Kaap, Gretha Hedwig, 'Lied van 't leven, bloemen van passie'. *Metaforen in de poëzie van Tachtig* (z.p. 2005).
- Owen, Alex, *The place of enchantment. British occultism and the culture of the modern* (Chicago etc. 2004).
- Peperkamp, Ben, "'De schepping" (1866) van J.J.L. ten Kate', *Tijdschrift voor literatuurwetenschap* 2 (1997) 307-319.
- , 'Wetenschap in de moderne Nederlandse literatuur, van 1850 tot heden' in: Frans J. Meijman, Stephen Snelders en Onno de Wit ed., *Leonardo voor het publiek. Een*

BIBLIOGRAFIE

- geschiedenis van de wetenschaps- en techniekcommunicatie* (Amsterdam 2007) 243-252.
- Peters, Arjan, 'Een toernooi van de geest', *De volkskrant*, 8 januari 1998.
- Pethes, Nicolas, 'Literatur- und Wissenschaftsgeschichte. Ein Forschungsbericht', *Internationales Archiv für Sozialgeschichte der Literatur* 28 (2003) 181-231.
- Pick, Daniel, *Faces of degeneration. A European disorder, c. 1848-c.1918* (Cambridge etc. 1989).
- Prigogine, Ilya, Isabelle Stengers en Maarten Franssen, *Orde uit chaos. De nieuwe dialoog tussen de mens en de natuur* (Amsterdam 1990).
- de Raaij, André, 'Felix Ortt. De man van de Nederlandse getijdetafels', *Jaarboek anarchisme* 6 (1999) 107-108.
- Rabinbach, Anson, *The human motor. Energy, fatigue, and the origins of modernity* (Berkeley 1992).
- Radkau, Joachim, *Das Zeitalter der Nervosität. Deutschland zwischen Bismarck und Hitler* (München etc. 1998).
- van Rees, C., 'Consensusvorming in de literatuurkritiek' in: Hugo Verdaasdonk ed., *De regels van de smaak* (Amsterdam 1985) 59-85.
- van Rees, C. J. en G. J. Dorleijn, *De impact van literatuuropvattingen in het literaire veld. Aandachtsgebied literatuuropvattingen van de Stichting Literatuurwetenschap* ('s-Gravenhage 1993).
- Richards, Joan L., 'The geometrical tradition. Mathematics, space, and reason in the nineteenth century' in: Mary Jo Nye ed., *The Cambridge history of science Vol. 5: The modern physical and mathematical sciences* (Cambridge 2003) 449-467.
- Richards, Robert J., *Darwin and the emergence of evolutionary theories of mind and behavior* (Chicago en Londen 1987).
- , *The meaning of evolution. The morphological construction and ideological reconstruction of Darwin's theory* (Chicago en Londen 1992).
- , *The tragic sense of life. Ernst Haeckel and the struggle over evolutionary thought* (Chicago 2008).
- Richter, Karl, Jörg Schönert en Michael Titzmann ed., *Die Literatur und die Wissenschaften 1770-1930* (Stuttgart 1997).
- Rispens, Sybe Izaak, *Einstein in Nederland. Een intellectuele biografie* (Amsterdam 2006).
- Romein, Jan en Anna Helena Margaretha Romein-Verschoor, *Op het breukvlak van twee eeuwen II* (Leiden etc. 1967).
- de Roo, André, *Natuurlijk, ethisch en gezond. Vegetarisme en vegetariërs in Nederland, 1894-1990* (Amsterdam 1992).
- Roos, David A., 'Matthew Arnold and Thomas Henry Huxley. Two speeches at the Royal Academy, 1881 and 1883', *Modern philology* 74 (1977) 316-324.
- Rooy, Piet de, 'De hypnose van het evolutiedogma', *De negentiende eeuw* (1993) 5-14.
- Rosslénbroich, Bernd, 'The notion of progress in evolutionary biology. The unresolved problem and an empirical suggestion', *Biology and philosophy* 21 (2006) 41-70.
- Rousseau, G. S., 'Literature and science: the state of the field', *Isis* 69 (1978) 583-591.
- Rowe, David E., 'Mathematical schools, communities, and networks' in: Mary Jo Nye ed., *The Cambridge history of science Vol. 5: The modern physical and mathematical sciences* (Cambridge etc. 2003) 113-132.
- Ruiter, Frans en Wilbert Smulders, *Literatuur en moderniteit in Nederland 1840-1990* (Amsterdam etc. 1997).

BIBLIOGRAFIE

- Ruiter, Frans en Lies Wesseling, 'De strijd der faculteiten', *Tijdschrift voor literatuurwetenschap* 2 (1997) 266-267.
- Ruse, Michael, *Monad to man. The concept of progress in evolutionary biology* (Cambridge, MA en Londen 1996).
- van Santen, Hester, 'Erfstress', *NRC*, 12 augustus 2006.
- Sapiro, Gisèle, 'Forms of politicization in the French literary field', *Theory and society* 32 (2003) 633-652.
- Schenkeveld-van der Dussen, Maria, 'Rümke en Van Eeden: problemen rond de verteller in "Van de koele meren des doods"', *De nieuwe taal* 69 (1976) 336-345.
- Schmitz, H. Walter, *De Hollandse significa. Een reconstructie van de geschiedenis van 1892 tot 1926* (Assen etc. 1990).
- Secord, James, 'Knowledge in transit', *Isis* 95 (2004) 654-672.
- , *Victorian sensation. The extraordinary publication, reception, and secret authorship of 'Vestiges of the natural history of creation'* (Chicago etc. 2000).
- Serres, Michel, *Feux et signaux de brume. Zola* (Paris 1975).
- , *Hermes. Literature, science, philosophy*. Vert. Susan Willey. Geredigeerd door Josué V. Harari en David F. Bell. Nawoord van Ilya Prigogine en Isabelle Stengers (Baltimore etc. 1983).
- Shinn, Terry en Richard Whitley, *Expository science. Forms and functions of popularisation* (Dordrecht en Lancaster 1985).
- Slauerhoff, Jan Jacob en Wouter Blok, *Het China van Slauerhoff. Aantekeningen en ontwerpen voor de Cameron-romans* ('s-Gravenhage 1985).
- Smith, Crosbie, *The science of energy. A cultural history of energy physics in Victorian Britain* (Londen 1998).
- Snelders, S.A.M. et al., 'Genetica tussen harde en zachte erfelijkheid 1900-2000. Voorstel voor een nieuw dynamisch perspectief', *De maatschappelijke component van het genomics-onderzoek*, CD ROM (2003).
- Snelders, Stephen en Toine Pieters, 'Alcoholism and degeneration in Dutch medicine around 1900' in: Mary Kemperink en Patrick Dassen ed., *The many faces of evolution in Europe, c. 1860-1914* (Leuven etc. 2005) 87-100.
- Sparnaay, M. J., *Van spierkracht tot warmtedood. Een geschiedenis van de energie* ('s-Hertogenbosch 2002).
- Stigt, Walter P. V., 'Introduction to Life, Art, and Mysticism', *Notre Dame journal of formal logic* 37 (1996) 381-390.
- van Stipriaan, René, 'De Nederlandse klassieken anno 2002. Een enquête naar de canon onder de leden van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde', http://www.dbnl.org/letterkunde/enquete/enquete_dbnlmnl_21062002.htm#10 (geraadpleegd op 10 februari 2009).
- Struik, D. J., *Geschiedenis van de wiskunde* (4e druk; Utrecht 2001).
- Stuiveling, Garrit, 'Frederik van Eeden Tachtiger of Nieuwe Gids?' *Mededelingen* 3 (1937) 6-16.
- Suleiman, Susan Rubin, *Authoritarian fictions. The ideological novel as a literary genre* (New York 1983).
- , 'Redundancy and the "readable" text', *Poetics today* 1 (1980) 119-142.
- Tenhaeff, W. H. C., 'Bij de herdenking van de honderdste geboortedag van Felix Ort', *Tijdschrift voor parapsychologie* 34 (1966) 49-82.

BIBLIOGRAFIE

- Theunissen, B. en R. P. W. Visser, *De wetten van het leven. Historische grondslagen van de biologie 1750-1950* (Baarn 1996).
- Theunissen, Bert, *De januskop van de wetenschapsgeschiedenis* (Amsterdam 2006).
- , 'Knowledge is power. Hugo de Vries on science, heredity and social progress', *British Journal for the History of Science* 27 (1994) 291-312.
- , 'Nut en nog eens nut'. *Wetenschapsbeelden van Nederlandse natuuronderzoekers, 1800-1900* (Hilversum 2000).
- Thissen, Sybrand J. J. M., *De spinozisten. Wijsgerige beweging in Nederland (1850-1907)* (Den Haag 2000).
- von der Thüsen, J., 'Femme fatale en femme fragile. De mythisering van het vrouwbeeld in de late negentiende eeuw' in: André Klukhuhn ed., *De eeuwwende 1900 (dl.1). Geschiedenis en kunsten* (Utrecht 1993) 55-81.
- Titzmann, Michael, 'Kulturelles Wissen - Diskurs - Denksystem', *Zeitschrift für französische Sprache und Litteratur* 99 (1989) 47-61.
- , 'Skizze einer integrativen Literaturgeschichte und ihres Ortes in einer Systematik der Literaturwissenschaft' in: Idem ed., *Modelle des literarischen Strukturwandels* (Tübingen 1991) 395-438.
- Tollebeek, Jo, 'Degeneratie, moderniteit en culturele verandering. Een Belgisch perspectief' in: Jo Tollebeek, Geert Vanpaemel en Kaat Wils ed., *Degeneratie in België, 1860-1940. Een geschiedenis van ideeën en praktijken* (Leuven 2003) 299-319.
- Tollebeek, Jo, Geert Vanpaemel en Kaat Wils, 'Een codewoord. Bij een geschiedenis van ideeën en praktijken' in: Idem ed., *Degeneratie in België 1860-1940. Een geschiedenis van ideeën en praktijken* (Leuven 2003) 3-7.
- van Tricht, Hendrik Willem van, *Frederik van Eeden, denker en strijder* (Amsterdam 1934).
- van Uuden, Cornelia en Pieter Stokvis, *De gezusters van Vloten. De vrouwen achter Frederik van Eeden, Willem Witsen en Albert Verwey* (Amsterdam 2007).
- Van Dale, *Groot woordenboek van de Nederlandse taal* (14e druk; Utrecht en Antwerpen 2005).
- van der Veen-Mulder, Janny, 'Frederik van Eeden als redacteur van De groene Amsterdammer, 1-12-1914 - 1-7-1922', *Mededelingen van het Frederik van Eeden-genootschap* 33 (1987) 15-19.
- Välvirronen, Esa en Iina Hellsten, 'From "burning library" to "green medicine". The role of metaphors in communicating biodiversity', *Science communication* 24 (2002) 229-245.
- Verdonk, Dirk-Jan, *Het dierloze gerecht. Een vegetarische geschiedenis van Nederland* (Amsterdam 2009).
- Vermeer, Leonieke, "'Als de tafel danst, dan wankelt de wetenschap". De relatie tussen occultisme en wetenschap rond 1900 in Nederland' (ongepubliceerde doctoraalscriptie, Rijksuniversiteit Groningen, 2004).
- , "'Als de tafel danst, dan wankelt de wetenschap". De relatie tussen spiritisme en wetenschap in Nederland rond 1900', *Gewina* 30 (2007) 26-43.
- , 'Coping with entropy. Utopian reactions on the second law of thermodynamics (1860-1920)' in: Mary G. Kemperink en Leonieke K. Vermeer ed., *Utopianism and the sciences, 1880-1930* (Leuven in print).

BIBLIOGRAFIE

- , “‘Een van de Wijzen van ons land en onzen tijd’. Felix Ortt (1866-1959)’ in: Jetze Touber en Marjan Brouwer ed., *De kaper, de kardinaal en andere markante Nederlanders. Een andere blik op het verleden in dertien levensverhalen* (Hilversum [in print])
- Verwey, Gerlof, *Gerard Heymans (1857-1930) en het equilibrium-model. Wetenschappelijke soteriologie in rationeel-harmonistische variant. Benevens twee inedita van G. Heymans, met inleiding en bibliografie* (Best 1998).
- Visser, R. P. W., ‘De biologie omstreeks 1900: van beschrijvende naar experimentele wetenschap’ in: André Klukhuhn en Suzette Haakma ed., *De eeuwewende 1900. Deel 2 Natuur- en menswetenschappen* (Utrecht 1993) 91-99.
- Vosmaer, A., ‘Ortt als ingenieur’ in: J. Littooy, G. Roosink en Y. Hettema ed., *Van en over Felix Ortt* (’s-Gravenhage z.j. [1936]) 36-38.
- van Vree, Frank, ‘De stad van het betere leven. Cultuur en samenleving in Nederland rond 1900’, *Bijdragen en mededelingen tot de geschiedenis der Nederlanden* 106 (1991) 641-651.
- Wegener, Daan, ‘Ostwald’s utopias. Energeticism and the Wilhelminian Empire (1888-1918)’ in: Mary G. Kemperink en Leonieke K. Vermeer ed., *Utopianism and the sciences, 1880-1930* (Leuven in print).
- , *A true Proteus. Conceptions of energy and energy conservation in German science and culture, 1847-1914* (Utrecht 2009).
- Wesseling, Lies, ‘Nosferatu. Over literatuur, wetenschap en historische traditie’, *Tijdschrift voor literatuurwetenschap* 1 (1996) 251-265.
- , ‘Van “invloed” tot “interactie”’. Lezing gehouden op ‘Literatuur en wetenschap’, conferentie georganiseerd door de KNAW, Commissie Wetenschap en Kunst i.s.m. Universiteit Maastricht, Amsterdam, 9 juni 2006.
- Westra, Klaas, ‘Rivaliteit om reinheid. De strijd tussen de Rein Leven Beweging en de Nieuw-Malthusiaansche Bond’, *Skript* 26 (2005) 69-85.
- Wille, Robert-Jan, ‘De nationale waarde van ontwikkeling. De patricische embryoloog Ambrosius Hubrecht en de noodzaak van de liberale staat om te investeren in onderwijs en wetenschap’, *De negentiende eeuw* 33 (2009) 34-52.
- Wils, Kaat, *De omweg van de wetenschap. Het positivisme en de Belgische en Nederlandse intellectuele cultuur, 1845-1914* (Amsterdam 2005).
- van der Woud, Auke, *Een nieuwe wereld. Het ontstaan van het moderne Nederland* (Amsterdam 2006).
- Woordenboek der Nederlandsche Taal*. Online editie: <http://gtb.inl.nl/?owner=WNT> (geraadpleegd op 2 februari 2009).
- Young, Robert M., *Darwin’s metaphor. Nature’s place in Victorian culture* (Cambridge 1985).
- Zencey, Eric, ‘Some brief speculations on the popularity of entropy as metaphor’, *Metaphor and symbolic activity* 6 (1991) 47-56.